

การสร้างสรรคบทเพลงเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์และวัฒนธรรมของ
ตำบลโคกหินแฮ่ อำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม*

Song Creation to Promote Identity and Culture of
Khok Hin Hae Subdistrict, Renu Nakhon District, Nakhon
Phanom Province

พระมหาประยัด ปญญาโร (สุนนท์), พระมหาสมเด็จ มหาสมิทธิ (อัสสาร), เจษฎา มุลยาพอ
และอภิวัฒน์ชัย พุทธจร

Phramaha Prayad Panyavaro (Sunon), Phramaha Somdet Mahasamitthi (Attasan),

Jesada Munyapho and Apiwatchai Phuttajorn

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nong Khai Campus, Thailand

Corresponding Author, E-mail: prayad.sun@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาอัตลักษณ์และทุนวัฒนธรรมของตำบลโคกหินแฮ่ 2) สร้างสรรคบทเพลงเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์และวัฒนธรรม 3) พัฒนาระบบการสื่อสารบทเพลงเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์และวัฒนธรรม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสารและการเก็บข้อมูลภาคสนามผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกต ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน นักวิชาการ และสมาชิกสภาวัฒนธรรม รวม 30 รูป/คน จาก 10 หมู่บ้าน ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาได้นำมาวิเคราะห์และสร้างสรรค์เป็นบทเพลงสะท้อนอัตลักษณ์และวัฒนธรรมของตำบลโคกหินแฮ่จำนวน 20 บทเพลง

ผลการวิจัยพบว่า

1. อัตลักษณ์และทุนวัฒนธรรมของตำบลโคกหินแฮ่ประกอบด้วย 3 ด้านหลัก ได้แก่ 1) ด้านศิลปะ ดนตรี และหัตถกรรม เช่น การฟ้อนผู้ไทย การทอผ้า และจักสาน 2) ด้านศาสนา ความเชื่อ และประเพณี ซึ่งสะท้อนผ่านพิธีกรรมและงานบุญตามฮีตสิบสอง 3) ด้านวิถีชีวิต ภาษา การแต่งกาย และอาหาร ซึ่งยังคงรักษาเอกลักษณ์ท้องถิ่นได้อย่างชัดเจน

*ได้รับบทความ: 13 มีนาคม 2568; แก้ไขบทความ: 10 พฤศจิกายน 2568; ตอรับตีพิมพ์: 19 พฤศจิกายน 2568

2. การสร้างสรรค์บทเพลง มีกระบวนการ 2 ขั้นตอน ได้แก่ (1) ขั้นตอนการผลิต ซึ่งศึกษาอัตลักษณ์ของชุมชนผ่านข้อมูลภาคสนาม พบว่า ชุมชนมีอัตลักษณ์ด้านภาษา ความเชื่อ ประเพณี ดนตรี การแต่งกาย อาหาร และวิถีชีวิตที่โดดเด่น (2) ขั้นตอนการผลิต นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาสร้างสรรค์เป็นบทเพลง จำนวนทั้งสิ้น 20 บทเพลง รูปแบบการประพันธ์เพลง ยึดชนบทประพันธ์เพลงอย่างเคร่งครัด แบ่งเป็น 4 ท่อน มีสัมผัสนอก สัมผัสใน และสัมผัสระหว่างท่อน เนื้อหาบทเพลงเน้นให้สะท้อนบริบทชุมชน และสามารถนำไปใช้ในกิจกรรมของชุมชนได้จริง มีการเรียบเรียงดนตรีและบันทึกเสียงโดยนักร้องอาชีพ และนักร้องในท้องถิ่น

3. การพัฒนากระบวนการสื่อสารบทเพลง บทเพลงถูกนำไปใช้ในชุมชน โดยมีการประดิษฐ์ทำพ็อนรำประกอบ ซึ่งออกแบบให้สอดคล้องกับบทเพลง และนำไปใช้ในงานบุญ งานประเพณี และกิจกรรมท้องถิ่น พร้อมเลือกชุดแต่งกายประกอบการพ็อนรำที่สะท้อนเอกลักษณ์ เช่น ผ้ามัดหมี่ และสีประจำชุมชน คือสีน้ำเงินและสีแดง มีการผลิตมิวสิควิดีโอเผยแพร่ผ่าน Facebook และ YouTube เพื่อประชาสัมพันธ์วัฒนธรรมสู่สาธารณะ

คำสำคัญ: การสร้างสรรค์; บทเพลง; ส่งเสริม; อัตลักษณ์; วัฒนธรรม

Abstract

This research aimed to: 1) study the identity and cultural capital of Khok Hin Hae Subdistrict, 2) create songs to promote identity and culture, and 3) develop a music communication process to promote identity and culture. This qualitative research collected data from documents and fieldwork using in-depth interviews and observation. Key informants included 30 monks, community leaders, local scholars, academics, and members of the cultural council from 10 villages in Khok Hin Hae Subdistrict. The data obtained were analyzed and used to compose 20 songs reflecting the identity and culture of the subdistrict.

The results revealed that:

1. The identity and cultural capital of Khok Hin Hae Subdistrict comprise three main aspects: 1) Art, music, and handicrafts, such as Phu Thai dance, traditional weaving, and basketry; 2) Religion, beliefs, and traditions, which are expressed through rituals and merit-making festivals based on the twelve-month traditions (Heet Sib Song); and 3) Lifestyles, language, clothing, and food, which are well-preserved and reflect local uniqueness.

2. The song creation process consists of two stages: (1) Pre-production studying information from documents and collecting field data from the local community, revealing

unique aspects of language, beliefs, traditions, music, attire, food, and lifestyle; (2) Production using the gathered data to compose a total of 20 songs, strictly adhering to traditional song composition structures, consisting of four stanzas with external, internal, and inter-stanza rhymes. The content of the songs reflects the community context and is applicable in real community activities. Music arrangements and recordings were performed by both professional and local singers.

3. In developing the music communication process, the songs were utilized in the community by designing accompanying dance movements that correspond to the songs. These were then applied in community activities such as religious events, festivals, and tourism. Costumes for the performances were selected to reflect the community's identity, such as tie-dye fabric and the community's representative colors blue and red. Additionally, music videos were produced and disseminated via Facebook and YouTube to promote local culture to a wider audience.

Keywords: Creation; Song; Promotion; Identity; Culture

1. บทนำ

เพลงเป็นศิลปะที่สำคัญในสังคมมนุษย์ ใช้ถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึก และแนวคิดผ่านองค์ประกอบหลักคือ เนื้อร้อง ทำนอง จังหวะ และดนตรี ส่งผลให้เกิดความไพเราะและความเพลิดเพลินแก่ผู้ฟัง ทั้งยังสะท้อนเหตุการณ์ ประสบการณ์ และทัศนคติของผู้ประพันธ์ได้อย่างลึกซึ้ง (ขวัญใจ บุญคุ้ม, 2559) เพลงจึงเป็นสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ เข้าถึงผู้คนได้ง่าย ด้วยความกระชับของเนื้อหา และองค์ประกอบทางภาษาที่ช่วยให้เข้าใจและจดจำได้ง่าย อีกทั้งยังสะท้อนค่านิยม ความคิด และวัฒนธรรมของสังคม

ในอดีต เพลงมีบทบาทในการกระตุ้นอารมณ์ สร้างแรงบันดาลใจ ส่งเสริมแรงจูงใจ รวมถึงปลูกฝังค่านิยม และเป็นเครื่องมือในการประชาสัมพันธ์หรือกระตุ้นการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (วิภาดา เกษธรรมพิทักษ์, 2559, หน้า 62-72) เพลงจึงไม่เพียงแต่บันเทิง แต่ยังเป็นสื่อวัฒนธรรมที่สะท้อนอัตลักษณ์ทางสังคมของแต่ละยุค และเป็นกลไกในการถ่ายทอดอุดมการณ์ของศิลปินและชุมชน (ฐิตินันท์ บุญภาพคอมมอน, 2555, หน้า 146-179) การประพันธ์เพลงที่เน้นอัตลักษณ์และวัฒนธรรมชุมชน เป็นกลไกหนึ่งในการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น ด้วยศักยภาพของเพลงที่ถ่ายทอดสารได้รวดเร็วและมีอิทธิพลต่อผู้ฟังในวงกว้าง ไม่ว่าจะใช้เพื่อให้ความรู้ การประชาสัมพันธ์หรือเพื่อความบันเทิง (กชพรรณ สกุลพุทธพร, 2564, หน้า 212-224)

ตำบลโคกหินแฮ่ เป็นหนึ่งในตำบลที่ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 7,133 คน กระจายตัวอยู่ใน 15 หมู่บ้าน (กองคลัง อบต.โคกหินแฮ่, 2566) ประชากรส่วนใหญ่ของตำบลมีเชื้อสายเป็นชาวผู้ไทย และใช้ภาษาผู้ไทยในการสื่อสารในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ชุมชนยังมีทุนทางวัฒนธรรมที่สำคัญ เช่น ภาษา เครื่องแต่งกาย ศิลปะการฟ้อนรำ หัตถกรรม อาหาร วิถีชีวิต และความเชื่อทางศาสนา ทุนทางวัฒนธรรมเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยหล่อหลอมให้เกิดอัตลักษณ์เฉพาะของชาวผู้ไทยตำบลโคกหินแฮ่ พื้นที่ตำบลโคกหินแฮ่จึงมีความสำคัญในฐานะแหล่งรวมองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมที่สืบทอดมาอย่างยาวนาน เป็นพื้นที่ที่ยังคงรักษารูปแบบวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมในหลายมิติ ขณะเดียวกันก็มีศักยภาพในการต่อยอดทุนวัฒนธรรมเหล่านี้ไปสู่การพัฒนาเชิงสร้างสรรค์ในระดับชุมชน อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี ส่งผลให้วิถีชีวิตของชุมชนเปลี่ยนแปลงไป โดยมีลักษณะที่ผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมเมืองและชนบท ทำให้ชุมชนอยู่ในภาวะเสี่ยงต่อการสูญเสียอัตลักษณ์ดั้งเดิมของชาวผู้ไทย โดยเฉพาะในกลุ่มคนรุ่นใหม่ que เริ่มห่างเหินจากวัฒนธรรมดั้งเดิม และมีช่องทางรับรู้ทางวัฒนธรรมจากภายนอกมากขึ้น

ผู้วิจัยซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในตำบลโคกหินแฮ่ อำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม และมีประสบการณ์ในการสร้างสรรค์บทเพลงที่สะท้อนอัตลักษณ์และวัฒนธรรมของชาวผู้ไทยในพื้นที่จำนวนกว่า 50 บทเพลง ได้ตระหนักถึงบทบาทสำคัญของบทเพลงในฐานะสื่อกลางในการอนุรักษ์และส่งเสริมอัตลักษณ์ชุมชน บทเพลงเหล่านี้ได้รับการนำไปใช้ในกิจกรรมของชุมชนอย่างแพร่หลาย อันแสดงให้เห็นถึงศักยภาพของบทเพลงในการธำรงและถ่ายทอดคุณค่าทางวัฒนธรรม จากข้อเท็จจริงดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยเรื่อง การสร้างสรรค์บทเพลงเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์และวัฒนธรรมของตำบลโคกหินแฮ่ อำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมและสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับอัตลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์บทเพลง ทั้งในด้านเนื้อร้อง ทำนอง และองค์ประกอบทางดนตรี

กระบวนการดำเนินการวิจัยประกอบด้วย การสำรวจและเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพเกี่ยวกับอัตลักษณ์และวัฒนธรรมของตำบลโคกหินแฮ่ นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และสังเคราะห์เป็นบทเพลง พร้อมจัดทำบันทึกเสียงโดยความร่วมมือกับผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีและนักร้องในชุมชน เมื่อการผลิตบทเพลงเสร็จสมบูรณ์ จึงเผยแพร่ผลงานผ่านช่องทางต่างๆ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์และส่งเสริมอัตลักษณ์ท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม

การสร้างสรรค์บทเพลงในลักษณะดังกล่าว สะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการบูรณาการองค์ความรู้ด้านศิลปะ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมเข้าด้วยกันอย่างสอดคล้อง งานวิจัยนี้จึงคาดว่าจะมีคุณูปการต่อการส่งเสริมและธำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของชาวผู้ไทยในตำบลโคกหินแฮ่ อีกทั้งยังสามารถเป็นต้นแบบในการประยุกต์ใช้กับชุมชนอื่นที่มีลักษณะวัฒนธรรมคล้ายคลึงกันในระดับภูมิภาคต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาอัตลักษณ์และทุนวัฒนธรรมของตำบลโคกหินแฮ่ อำเภอรณนคร จังหวัดนครพนม
2. เพื่อสร้างสรรค์บทเพลงส่งเสริมอัตลักษณ์และวัฒนธรรมของตำบลโคกหินแฮ่ อำเภอรณนคร จังหวัดนครพนม
3. เพื่อพัฒนากระบวนการสื่อสารบทเพลงเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์และวัฒนธรรมของตำบลโคกหินแฮ่ อำเภอรณนคร จังหวัดนครพนม

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้แนวทางวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) และการมีส่วนร่วมของชุมชน (Participatory Research) ใช้วิธีเก็บข้อมูลหลัก ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตภาคสนาม และการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

1. รูปแบบและขอบเขตการวิจัย การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ร่วมกับการวิจัยภาคสนาม ศึกษาอัตลักษณ์และวัฒนธรรมของตำบลโคกหินแฮ่ใน 3 ด้านหลัก ได้แก่ 1) ศิลปะ ดนตรี และหัตถกรรม 2) ศาสนา ความเชื่อ และจารีตประเพณี 3) วิถีชีวิต ภาษา การแต่งกาย และอาหาร 3) พื้นที่ศึกษาอยู่ใน 10 หมู่บ้านของตำบลโคกหินแฮ่ มีเป้าหมายเพื่อสร้างสรรค์บทเพลง 20 บทเพลง และพัฒนากระบวนการเผยแพร่ในชุมชน

2. กลุ่มตัวอย่าง คัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 30 คน แบ่งเป็นพระสงฆ์ จำนวน 2 รูป ผู้นำชุมชน จำนวน 5 คน ประชาชนชาวบ้าน จำนวน 15 คน นักวิชาการ จำนวน 3 คน สมาชิกสภาวัฒนธรรม จำนวน 5 คน

3. เครื่องมือและการเก็บข้อมูล 1) เครื่องมือวิจัย ได้แก่ (1) วิเคราะห์เอกสาร ศึกษางานวิจัยและข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่น (2) การสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วยพระสงฆ์ ผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน และนักวิชาการ รวมจำนวน 30 คน (3) สังเกตภาคสนาม เป็นการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดยการลงพื้นที่สังเกตวิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณีของชุมชนในพื้นที่ศึกษา (4) สอดทนากลุ่ม เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับอัตลักษณ์ชุมชนกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นพระสงฆ์ ผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน และนักวิชาการ 2) ขั้นตอนการเก็บข้อมูล (1) เตรียมการศึกษาเอกสารและกำหนดแนวทางสัมภาษณ์ (2) สัมภาษณ์และสังเกตภาคสนาม ลงพื้นที่สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง (3) สอดทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำไปสร้างสรรค์บทเพลง (4) ตรวจสอบข้อมูล โดยผู้เชี่ยวชาญและชุมชน

4. กระบวนการสร้างสรรค์บทเพลง ประกอบด้วย 1) ศึกษาแนวคิดแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างสรรค์บทเพลง โดยนักวิชาการชี้ว่า การแต่งเพลงอาจเริ่มจาก แต่งเนื้อร้องก่อน แต่งทำนองก่อน หรือทำควบคู่กัน ส่วนเนื้อหาควรสมจริง มีจุดเริ่มที่ดึงดูด โครงสร้างชัดเจน และจบอย่างประทับใจ 2) วิเคราะห์แนวทาง

การแต่งเพลง ศึกษาแนวเพลง ทำนอง และเนื้อหา 3) ตรวจสอบและพัฒนา ให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการแต่งเพลงตรวจสอบและทดลองบันทึกเสียง 4) ผลิตและเผยแพร่ จัดทำดนตรี บันทึกเสียง และนำไปเผยแพร่ในชุมชน

5. บทเพลงที่สร้างสรรค์เพื่อใช้ในการวิจัย จำนวน 20 บทเพลง ประกอบด้วย เพลง “ของดีนครพนม” “ฮักแด่โคกหินแอ” “ลมตกที่โคกหินแอ” “เต้ยโคกหินแอ (หมู่ 1) พาม่วน” “คิดฮอดโคกหินแอ หมู่ 9” “โคกพัฒนา (หมู่ 12) พาหยา” “พ่อนผู้ไทยคอยอ้าย” “นิราศรักโคกหินแอ” “ฝากรักโคกหินแอ” “ลำตังหวายบ้านชลประทาน” “สามหมู่บ้านสัมพันธ์” “นาเนนชล คนบ้านเดียวกัน” “เนนน้ำคำหน้าตาดี” “บ้านเฮายังคอย” “อย่าลืมนาโดนใหม่” “เบิ่งสาวนาบัว” “ผู้ไทยบ้านเนนน้ำคำ” “หัวใจหล่นที่เนนน้ำคำ” “บ้านเนนน้ำคำ” “บ้านโคกหินแอ” บทเพลงเหล่านี้ได้เผยแพร่ทางช่อง YouTube “สังกะลีเร่คอร์ด” หรือ <https://www.youtube.com/@nurnnamkam/videos>

6. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ 1) วิเคราะห์เชิงเนื้อหา ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล 2) พรรณนาวิเคราะห์ นำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนา 3) สะท้อนผล ตรวจสอบความเหมาะสมของบทเพลงผ่านความคิดเห็นของชุมชน

7. การเผยแพร่และพัฒนากระบวนการสื่อสาร ได้แก่ 1) นำเพลงไปใช้ในกิจกรรมของชุมชน เช่น งานบุญและกิจกรรมหมู่บ้าน 2) พัฒนาแนวทางการสื่อสาร โดยประดิษฐ์ทำพ็อนรำและออกแบบเครื่องแต่งกาย 3) เผยแพร่ผ่านสื่อดิจิทัล เช่น Facebook และ YouTube เพื่อให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่กว้างขึ้น

4. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การสร้างสรรค์บทเพลงเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์และวัฒนธรรมของตำบลโคกหินแอ อำเภอรณนคร จังหวัดนครพนม สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. การศึกษาอัตลักษณ์และทุนวัฒนธรรมของตำบลโคกหินแอ อำเภอรณนคร จังหวัดนครพนม พบว่า ชุมชนในตำบลโคกหินแอ มีอัตลักษณ์และวัฒนธรรมที่โดดเด่น ประกอบด้วย 1) ศิลปะและดนตรี ตำบลโคกหินแอมีมรดกทางศิลปะและดนตรีพื้นบ้านที่สำคัญ โดยมีวงดนตรีพื้นบ้าน คือ คณะพิณแคน บ้านนา ซึ่งเคยได้รับรางวัลจากการประกวดดนตรีพื้นบ้านในระดับจังหวัด (ประภาพร นวลตา, การสัมภาษณ์, 11 ตุลาคม 2567) 2) ศาสนาและประเพณี ประชากรส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา โดยมีวัดและสำนักสงฆ์เป็นศูนย์กลางของกิจกรรมทางศาสนา ประเพณีสำคัญของชุมชน ได้แก่ ประเพณีบุญข้าวหลามใหญ่ ซึ่งจัดขึ้นทุกปีในเดือนธันวาคม และประเพณีทำบุญตามฮีต 12 นอกจากนี้ ยังมีประเพณีที่เป็นอัตลักษณ์ของชาวผู้ไทย เช่น ประเพณีเขียนเขย ประเพณีการเหยา ประเพณีดูอุ และประเพณีบายศรีสู่ขวัญ ชาวบ้านยังคงรักษาความเชื่อเกี่ยวกับผีแถนและผีฟ้า ซึ่งเกี่ยวข้องกับการบูชาธรรมชาติและวิญญาณบรรพบุรุษ (วุฒิชัย สว่างแสง, 2564, หน้า 82-110) 3) วิถีชีวิต ภาษา การแต่งกาย และอาหาร วิถีชีวิต

ของชาวบ้านยังคงผูกพันกับการเกษตร โดยเฉพาะการทำนาและเลี้ยงสัตว์ ภาษาในชุมชนส่วนใหญ่เป็นภาษาไทย ซึ่งใช้สื่อสารในชีวิตประจำวัน การแต่งกายดั้งเดิมคือ ชุดผู้ไทย ผู้หญิงจะแต่งกายประกอบด้วยผ้าถุงลายพื้นเมืองและสไบสีสด โดยใช้ผ้าย้อมสีเปลือกไม้หรือสีธรรมชาติ ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น อาหารพื้นบ้านที่โดดเด่น ได้แก่ ข้าวหลาม บั้งไก่ และขนมจีนน้ำนัว ซึ่งสะท้อนวัฒนธรรมการกินของชุมชน

2. การสร้างสรรค์บทเพลงเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์และวัฒนธรรมของตำบลโคกหินแฮ่ อำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม พบว่า การสร้างสรรค์บทเพลง มี 4 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ 1) ขั้นตอนการผลิตเก็บข้อมูลเพื่อนำมาสร้างสรรค์เป็นบทเพลง โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนากลุ่ม เพื่อศึกษาความต้องการของชุมชน พบว่า ชุมชนต้องการบทเพลงที่ใช้แสดงประกอบการฟ้อนรำ และสื่อถึงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชุมชนในตำบลโคกหินแฮ่ (วิพร มาตย์นอก, การสัมภาษณ์, 11 ตุลาคม 2567) 2) ขั้นตอนการผลิต บทเพลงแบ่งเป็น 2 ประเภทหลัก ได้แก่ เพลงไทยลูกทุ่งและเพลงพื้นบ้านอีสาน (หมอลำ) โดยออกแบบทำนองและจังหวะให้สอดคล้องกับเป้าหมายทางวัฒนธรรม บทเพลงที่เน้นความงดงามของชุมชนใช้จังหวะช้า เพื่อสร้างอารมณ์ซาบซึ้ง ส่วนเพลงที่ใช้ในการประกอบการรำ มีจังหวะเร็วขึ้นเพื่อเพิ่มความสนุกสนาน ทำนองเพลงหลักประกอบด้วย ทำนองเพลงลูกทุ่งภาคกลาง ลูกทุ่งไทยอีสาน และทำนองพื้นบ้าน เช่น ลำเต้ย ลำคอนสวรรค์ ลำเพลิน ลำภูไท ลำซิ่ง และแหลอีสาน หลังจากแต่งคำร้องและทำนองแล้ว ได้มีการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญในชุมชน 3) ขั้นตอนการเรียบเรียงดนตรี บทเพลงได้รับการเรียบเรียงโดยนักเรียบเรียงดนตรีมืออาชีพในท้องถิ่นเสียง เอ็ดดิสทูดิโอ สาขาอุดรธานีและสกลนคร นักร้องจะได้รับเดโมเพลงเพื่อฝึกซ้อมก่อนบันทึกเสียงจริง โดยผู้วิจัยทำงานร่วมกับผู้เรียบเรียงดนตรี เพื่อให้แน่ใจว่าบทเพลงสะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชน 4) ขั้นตอนการคัดเลือกนักร้อง นักร้องแบ่งเป็นนักร้องมืออาชีพ ได้แก่ นายวันชัย ทองธรรมชาติ และนางสาวเนตรนภา ริยะบุตร ซึ่งมีประสบการณ์และเทคนิคการร้องที่ช่วยให้บทเพลงมีคุณภาพสูง และนักร้องในชุมชน ได้แก่ นายวรุฒม์ คนซื่อ, นายสหรัฐ ปริญญา, นางสาวเจนจิรา แหขุนทด, นายสงวนทัย สายพันธุ์แสง และเด็กชายอภิวิชญ์ บัวชุม ซึ่งสามารถถ่ายทอดวัฒนธรรมผ่านเสียงเพลงได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้วิเคราะห์เนื้อหาบทเพลงที่กล่าวถึงอัตลักษณ์และวัฒนธรรมของตำบลโคกหินแฮ่ แบ่งออกเป็น 4 ด้านหลัก ได้แก่ คำร้องและทำนอง การใช้ภาษา เนื้อหาและอัตลักษณ์และวัฒนธรรมที่ปรากฏในบทเพลง โดยบทเพลงที่แต่งขึ้น มีจุดมุ่งหมายในการสะท้อนภาพลักษณ์ของชุมชน เผยแพร่อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม และส่งเสริมความภาคภูมิใจของชาวตำบลโคกหินแฮ่ ทำให้บทเพลงสะท้อนอัตลักษณ์ของตำบลโคกหินแฮ่ได้อย่างแท้จริง

3. พัฒนาระบบการสื่อสารบทเพลงเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์และวัฒนธรรมของตำบลโคกหินแฮ่ อำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม กระบวนการพัฒนาสามารถสรุปได้ ดังนี้

3.1 การพัฒนากระบวนการสื่อสารบทเพลงเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์และวัฒนธรรมตำบลโคกหินแฮ่ การสื่อสารผ่านบทเพลงเป็นเครื่องมือสำคัญในการเผยแพร่อัตลักษณ์และวัฒนธรรมของตำบลโคกหินแฮ่ โดยเนื้อร้อง ทำนอง และจังหวะ ถูกออกแบบให้เข้าถึงง่าย เหมาะสำหรับใช้ในงานบุญประเพณี การแสดงฟ้อนรำ และกิจกรรมชุมชน การพัฒนากระบวนการสื่อสารบทเพลงมี 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) การแต่งบทเพลง บทเพลงแต่งขึ้นในแนวลูกทุ่งไทยภาคกลาง ลูกทุ่งไทยอีสาน หมอลำ และดนตรีพื้นเมือง โดยเน้นเนื้อหาที่สะท้อนวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน เช่น “ฟ้อนผู้ไทยคอยอ้าย” ถ่ายทอดศิลปะการฟ้อนรำผู้ไทย “ฮักเด้อโคกหินแฮ่” แสดงความภาคภูมิใจและความผูกพันต่อถิ่นฐานบ้านเกิด 2) การประยุกต์ดนตรีพื้นบ้าน นำองค์ประกอบทางดนตรีที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นมาใช้ เช่น ลายแคน “ลมพัดพร้าว” และจังหวะหมอลำ เพื่อเพิ่มกลิ่นอายดนตรีพื้นบ้านให้กับบทเพลง 3) การทดลองใช้เพลงในชุมชน นำบทเพลงไปเผยแพร่ให้ชาวบ้านทดลองฟังและใช้ในกิจกรรมของชุมชน พร้อมรับฟังความคิดเห็นเพื่อนำมาปรับปรุงให้สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น

3.2 การประดิษฐ์ทำฟ้อนรำประกอบเพลงและการแต่งกาย การฟ้อนรำเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยเพิ่มเสน่ห์ให้กับบทเพลงและเสริมสร้างการรับรู้ทางวัฒนธรรม ชุมชนได้ประดิษฐ์ทำรำประกอบบทเพลง จำนวน 8 บทเพลง โดยอิงจากทำฟ้อนพื้นบ้านและปรับให้เข้ากับจังหวะเพลง ประกอบด้วย ทำฟ้อนรำ เช่น เพลง “ฟ้อนผู้ไทยคอยอ้าย” ใช้ทำฟ้อนผู้ไทย 16 ท่า มาประกอบทำรำ เช่น ท่าโยก ท่าบิน ท่าเพลิน และท่าลมพัดพร้าว ที่เป็นเอกลักษณ์ของฟ้อนผู้ไทยเรณูนคร เพลง “ของดินนครพนม” ใช้ทำรำเชิงสนุกสนานเพื่อเผยแพร่วัฒนธรรมอีสาน การแต่งกาย เครื่องแต่งกายของผู้แสดงสะท้อนความงามของวัฒนธรรมพื้นบ้าน โดยมีรายละเอียด ดังนี้ 1) ทรงผม ผู้หญิงเกล้าผมสูงประดับดอกไม้สีขาวหรือแดง 2) เสื้อ แขนยาวหรือแขนสามส่วน สีนํ้าเงินหรือแดง ขลิบแถบสีเงินหรือลายพื้นเมือง 3) ผ้าถุง มัดหมี่ลายพื้นเมือง สีกกรมท่าหรือนํ้าเงินเข้ม 4) สไบ พาดไหล่สีขาวหรือแดง ตกแต่งด้วยขอบลายพื้นบ้าน 5) เครื่องประดับ สร้อยคอเงิน กำไลข้อมือ และดอกไม้ประดับหน้าอก เครื่องแต่งกายเหล่านี้ไม่เพียงแสดงถึงศิลปะและความงาม แต่ยังสะท้อนถึงความภาคภูมิใจในรากเหง้าทางวัฒนธรรมของชุมชน

3.3 การนำบทเพลงไปใช้ในกิจกรรมของชุมชน บทเพลงที่แต่งขึ้นไม่ได้เป็นเพียงความบันเทิง แต่ยังเป็นสื่อกลางในการสืบสานประเพณีและสร้างบรรยากาศในงานสำคัญของชุมชน โดยถูกนำไปใช้ในหลายโอกาส ได้แก่ 1) งานบุญข้าวหลามใหญ่ ใช้บทเพลง “ฮักเด้อ โคกหินแฮ่” และ “นิราศรักโคกหินแฮ่” ประกอบการฟ้อนรำเปิดงาน 2) การประกวดธิดาข้าวหลาม ใช้เพลง “ฟ้อนผู้ไทยคอยอ้าย” เปิดตัวสาวงาม และ “ฝากรักโคกหินแฮ่” ประกอบการเดินโชว์ตัว 3) การแข่งขันส้มตำลีลา ใช้เพลง “เต้ยโคกหินแฮ่ (หมู่ 1) พาม่วน” “ลำตังห้วยบ้านชลประทาน” และ “คิดฮอดโคกหินแฮ่ หมู่ 9” เพื่อสร้างบรรยากาศสนุกสนาน 4) การประกวดแข่งขัน “ร้องเล่น เต้นรำ เพื่อสุขภาพ” ใช้เพลง “นาเนนชลคนบ้านเดียวกัน” และ “สามหมู่บ้านสัมพันธ์” ซึ่งมีจังหวะสนุกสนาน เหมาะสำหรับการออกกำลังกาย 5) งานกีฬาสัมพันธ์

“นาเนินชลเกมส์” ใช้เพลง “นาเนินชล คนบ้านเดียวกัน” ในพิธีเปิด 6) การฟ้อนรำต้อนรับแขกสำคัญ เช่น การต้อนรับ พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา อดีตนายกรัฐมนตรี ที่เดินทางมาเยี่ยมชุมชนในตำบลโคกหินแฮ่ ใช้เพลง เนินน้ำคำหน้าตาดี บ้านเฮายังคอย นอกจากนี้ บทเพลงยังถูกนำไปเผยแพร่ผ่านเสียงตามสายของหมู่บ้าน เพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมและเผยแพร่ข่าวสารของชุมชน

3.4 การผลิตมิวสิควิดีโอเผยแพร่ทางสื่อออนไลน์ เพื่อให้การเผยแพร่อัตลักษณ์ของตำบลโคกหินแฮ่เข้าถึงผู้คนได้กว้างขึ้น มีการผลิตมิวสิควิดีโอ และเผยแพร่ผ่านสื่อออนไลน์ โดยใช้ช่องทางหลัก ได้แก่ 1) Facebook เป็นแพลตฟอร์มหลักในการประชาสัมพันธ์ผ่านเพจ “เนินน้ำคำ นาโดน ชลประทาน” รวมถึงการแชร์วิดีโอผ่านเพจอื่นๆ เช่น “Prayad Sunon” และ “สังกะสีเรีคคอร์ด” 2) YouTube ใช้ช่อง “สังกะสีเรีคคอร์ด” เป็นแหล่งเผยแพร่ มิวสิควิดีโอ รูปแบบการผลิตมิวสิควิดีโอ ประกอบด้วย 1) การถ่ายทำในห้องบันทึกเสียง นักร้องลิปซิงก์เพลงเพื่อใช้เผยแพร่ 2) Lyric Video นำเนื้อเพลงและภาพประกอบมารวมกัน 3) มิวสิควิดีโอพร้อมท่าฟ้อนรำ ได้รับความนิยมมาก เพราะชุมชนมีส่วนร่วมในการถ่ายทำ กระบวนการพัฒนาการสื่อสารบทเพลงเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์ของตำบลโคกหินแฮ่ ครอบคลุมตั้งแต่การแต่งเพลง การประดิษฐ์ท่าฟ้อนรำ การแต่งกาย การใช้เพลงในกิจกรรมของชุมชน ไปจนถึงการเผยแพร่ผ่านช่องทางออนไลน์ ซึ่งบทเพลงเหล่านี้ไม่ได้เป็นเพียงสื่อบันเทิง แต่ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการอนุรักษ์และเผยแพร่วัฒนธรรมชุมชนให้คงอยู่สืบไป

5. อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยนี้มุ่งสร้างสรรค์บทเพลงที่สะท้อนอัตลักษณ์ตำบลโคกหินแฮ่ใน 4 ประเด็นหลัก ได้แก่ การแต่งกาย การฟ้อนรำ ภาษา และอาหาร โดยใช้แนวเพลงลูกทุ่งไทย ลูกทุ่งอีสาน และหมอลำ เพื่อเข้าถึงกลุ่มผู้ฟังที่หลากหลาย และเป็นสื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ศึกษาอัตลักษณ์และทุนวัฒนธรรมของตำบลโคกหินแฮ่ อำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม พบว่า ตำบลโคกหินแฮ่มีอัตลักษณ์ของชาวผู้ไทยที่โดดเด่น ทั้งในด้านภาษา เครื่องแต่งกาย การฟ้อนรำ ดนตรีพื้นบ้าน เช่น 1) การแต่งกายชาวผู้ไทย ชาวผู้ไทยโคกหินแฮ่มีเอกลักษณ์ด้านการแต่งกาย ผู้หญิงนิยมเสื้อแขนกระบอกสีน้ำเงินเข้มขลิบแดง ผ้าซิ่นลายขิด ส่วนผู้ชายสวมหม้อฮ่อมกับกางเกงขาก๊วย ปัจจุบันเยาวชนเริ่มหันไปสวมเสื้อผ้าสำเร็จรูป (สุนทร ศรีหาค้าง, 2560, หน้า 705-715) อย่างไรก็ตาม เครื่องแต่งกายพื้นบ้านยังใช้ในพิธี เช่น การเหยาเลี้ยงผีและฟ้อนรำ ชุมชนส่งเสริมโดยให้นักเรียนแต่งพื้นเมือง สัปดาห์ละวัน และพัฒนาชุดให้ร่วมสมัย เพลงที่กล่าวถึง ได้แก่ “ของดินนครพนม” “คิดฮอดโคกหินแฮ่ หมู่ 9” “ลมตกที่โคกหินแฮ่” 2) การฟ้อนรำผู้ไทย ฟ้อนผู้ไทยเป็นศิลปะที่สืบทอดในงานบุญและพิธีกรรม ทำรายได้แรงบันดาลใจจากธรรมชาติ เช่น ทำนกระบาบิน ทำจระเข้ฟาดหาง (นงเยาว์ อารุงพงษ์วัฒนา,

2541) เดิมเน้นอารมณ์มากกว่าความพร้อมเพรียง และต่อมาได้พัฒนาเป็นแบบแผนเมื่อ พ.ศ. 2498 (พจน์มัลย์ สมรรคบุตร, 2541, หน้า 42-43) ปัจจุบันบรรจุในหลักสูตรโรงเรียน นักเรียนเรณูนครสามารถ ฟ้อนได้ทุกคน (สุภัทรศรี บุญประชุม, 2564) เพลงที่กล่าวถึง ได้แก่ “ฟ้อนผู้ไทยคอยอ้าย”, “อย่าลืมนา โดนใหม่” 3) ภาษาผู้ไทย ภาษาผู้ไทยจัดอยู่ในตระกูลไท-กะได ไม่มีตัวเขียน และมีต้นกำเนิดจากเมืองแถน ในเวียดนาม (สุนทร ศรีหาค้าง และคณะ, 2562, หน้า 705-715) ปัจจุบัน การใช้ภาษานี้ลดลงในกลุ่ม เยาวชน เนื่องจากสื่อไทยกลาง การศึกษา และการแต่งงานข้ามกลุ่ม ผู้วิจัยจึงแต่งเพลงที่แทรกภาษาผู้ไทย เช่น “เบิ่งสาวนาบัว” “ผู้ไทยบ้านเนินน้ำคำ” “อย่าลืมนาโดนใหม่” เพื่อกระตุ้นให้ชุมชนและคนรุ่นใหม่ ได้เห็นความสำคัญของภาษาถิ่น 4) อาหารพื้นถิ่น อาหารเด่นของชุมชน ได้แก่ ข้าวปุ้นน้ำนัว ข้าวหลาม และปิ้งไก่บ้าน โดยใช้วัตถุดิบพื้นบ้านและกรรมวิธีเฉพาะ เช่น ข้าวพันธุ์ข้าวยว ห้มกปลาแร่นาน (ภาวิณี แสนชนม์, 2557, หน้า 52-63; ยุพิน สมคำพิ, 2554, หน้า 120-130) ข้าวหลามนิยมในฤดูหนาว และปิ้ง ไก่เป็นเมนูหลักของงานบุญ อบต.โคกหินแฮ่จัดงานข้าวหลามใหญ่ทุกปี บทเพลงที่กล่าวถึง เช่น “หัวใจ หล่นที่เนินน้ำคำ” “นาเนินชลคนบ้านเดียวกัน” “บ้านโคกหินแฮ่” 5) ความเชื่อ ชาวผู้ไทยในตำบลโคกหิน แฮ่ ยังมีความเชื่อเกี่ยวกับผีแถน-ผีฟ้า หรือพิธีกรรมตามฤดูกาล เช่น บุญข้าวประดับดิน และบุญบั้งไฟ องค์ ประกอบเหล่านี้เป็น “ทุนวัฒนธรรม” ที่มีศักยภาพต่อการพัฒนาเชิงสร้างสรรค์ โดยเฉพาะการนำมาใช้ใน งานศิลปะและสื่อสารร่วมสมัย สอดคล้องกับงานวิจัยของวิภาณ เทศน์ธรรม (2561, หน้า 68-83) ศึกษา วิเคราะห์วรรณกรรมของผู้ไทยในอำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม โดยกล่าวถึงวิถีชีวิตความเชื่อ และอัต ลักษณ์ของผู้ไทยในฐานะกลุ่มชาติพันธุ์ พบว่า ศิลปะการแสดง ภาษา ความเชื่อ เป็น “เสียง” ที่สื่ออัต ลักษณ์ร่วมของชุมชนผู้ไทย และสอดคล้องกับงานวิจัยของเปรมวิทย์ วิวัฒน์เศรษฐ์ (2561, หน้า 173-189) ศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ในพิธีกรรมแห่งชีวิตชาวไทลื้อ จังหวัดพะเยา พบว่า พิธีกรรม แห่งชีวิตชาวไทลื้อที่จังหวัดพะเยา ได้แสดงให้เห็นถึงคุณลักษณะที่เป็นอัตลักษณ์ของชาวไทลื้อ อันได้แก่ แนวคิดของพิธีกรรม ความเชื่อ รูปแบบและข้อบัญญัติของพิธีกรรม ภาษา ตลอดจนสัญลักษณ์เฉพาะที่ แสดงถึงกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ

2. สร้างสรรค์บทเพลงเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์และวัฒนธรรมของตำบลโคกหินแฮ่ พบว่า โครงการ สามารถสร้างสรรค์บทเพลงได้รวม 20 เพลง โดยใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน ประชาชนท้องถิ่น เอกสารประวัติศาสตร์ และการสังเกตวิถีชีวิตของชาวผู้ไทยในพื้นที่ แล้วนำมาถ่ายทอดผ่านแนวเพลง พื้นบ้านที่หลากหลาย ได้แก่ หมอลำ ลูกทุ่ง ลำกลอน และแหล่อีสาน เพื่อให้สอดคล้องกับรสนิยมของผู้ฟัง ในแต่ละช่วงวัย โดยเฉพาะเยาวชนและผู้สูงวัย เนื้อเพลงส่วนใหญ่ใช้ภาษาท้องถิ่น บรรยายวิถีชีวิต ประเพณี และวัตถุทางวัฒนธรรม เช่น ผ้าซิ่น เสียงแคน การทำนา และพิธีกรรมท้องถิ่น ซึ่งทำหน้าที่เป็นสัญลักษณ์ ทางดนตรี ที่เชื่อมโยงอัตลักษณ์ของชุมชนเข้ากับบทเพลงได้อย่างทรงพลัง

การวิเคราะห์ในมุมมองมนุษยวิทยาดนตรี สะท้อนว่า บทเพลงพื้นบ้านไม่เพียงเป็นเครื่องมือสื่อสารทางวัฒนธรรม แต่ยังเป็นระบบความหมายร่วม ซึ่งช่วยให้คนในชุมชนสามารถระบุความเป็นพวกเราได้ชัดเจนผ่านเสียงดนตรี องค์ประกอบเหล่านี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Merriam (1964) ที่ระบุว่า ดนตรีคือพฤติกรรมทางวัฒนธรรมที่สะท้อนระบบคุณค่า ความเชื่อ และโครงสร้างสังคมของกลุ่มคนอย่างลึกซึ้ง นอกจากนี้ ทฤษฎี Community Music ของ Higgins (n.d.) ยังให้กรอบวิเคราะห์สำคัญว่า การสร้างสรรค์ดนตรีในชุมชนไม่ใช่เพียงการนำเสนอเพื่อการฟังเท่านั้น แต่คือการมีส่วนร่วมเชิงกระบวนการ ที่เปิดโอกาสให้สมาชิกชุมชนเข้ามามีบทบาทในฐานะผู้สร้าง ตั้งแต่การออกแบบเนื้อหา เลือกภาษาท้องถิ่น และแนวดนตรี ส่งผลให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ (musical ownership) และกระตุ้นให้ชุมชนมีแรงจูงใจในการดำรงวัฒนธรรมของตนเองไว้ สอดคล้องกับงานของภิญโญ ภูเทศ (2558, หน้า 211-219) ที่ระบุว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในบทเพลงพื้นบ้านจะช่วยให้บทเพลงสะท้อนเสียงของชุมชนได้อย่างแท้จริง ดังนั้น การสร้างสรรค์บทเพลงในการวิจัยนี้ ไม่เพียงเป็นผลผลิตทางดนตรี แต่ยังเป็นกระบวนการทางวัฒนธรรมที่รวมพลังของปัจเจก ชุมชน และทุนวัฒนธรรมเข้าด้วยกันอย่างเป็นพลวัต และสามารถนำไปต่อยอดในกิจกรรมการเรียนรู้ ศิลปะการแสดงหรือการประชาสัมพันธ์ท้องถิ่นอย่างกว้างขวาง

3. กระบวนการพัฒนาการสื่อสารบทเพลงเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์และวัฒนธรรมของตำบลโคกหินแฮ่ พบว่า กระบวนการพัฒนาการสื่อสารบทเพลง มี 4 กระบวนการ คือ กระบวนการพัฒนาการสื่อสารบทเพลง การประดิษฐ์ทำพ็อนรำประกอบเพลงและการแต่งกาย การนำบทเพลงไปใช้ในกิจกรรมของชุมชน การผลิตมิวสิควิดีโอเผยแพร่ทางสื่อออนไลน์ ทั้ง 4 กระบวนการ มุ่งเน้นความมีส่วนร่วมของชุมชน และการประสานองค์ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่สื่อบทเพลง ดังนี้ 1) กระบวนการพัฒนาเนื้อหาเพลงที่สะท้อนอัตลักษณ์ ผู้วิจัยเริ่มต้นจากการเก็บข้อมูลภาคสนาม ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้รู้ในชุมชน ผู้นำวัฒนธรรม กลุ่มผู้พ็อนรำ และแม่บ้านเกษตรกร เพื่อสังเคราะห์สาระสำคัญทางวัฒนธรรม อาทิ ภาษาการแต่งกาย พ็อนรำ อาหารพื้นถิ่น และประเพณีท้องถิ่น โดยข้อมูลเหล่านี้ถูกนำมาสร้างเป็น “แก่นเรื่อง” ที่สะท้อนความเป็นผู้ไทย เช่นบทเพลง “พ็อนผู้ไทยคอยอ้าย” “หัวใจหล่นที่เนินน้ำคำ” หรือ “บ้านโคกหินแฮ่” ซึ่งไม่เพียงแต่ถ่ายทอดเรื่องราววิถีชีวิตของชุมชน แต่ยังใช้ถ้อยคำพื้นถิ่น คำพังเพย และภาษาผู้ไทยที่เสี่ยงต่อการเลือนหาย เพื่อกระตุ้นให้เกิดความภูมิใจในอัตลักษณ์ ทั้งนี้ สอดคล้องกับแนวคิดของ Bernabé Villodre (2014, pp. 302-308) ที่กล่าวว่า ดนตรีและบทเพลงสามารถเป็นเครื่องมือสำคัญในการส่งเสริมอัตลักษณ์และการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมในบริบทการศึกษาในระดับต้น โดยเฉพาะเมื่อใช้สื่อที่มีโครงสร้างเรียบง่ายและใกล้ตัว เช่น เพลงพื้นบ้าน 2) การมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการสื่อสาร ผู้วิจัยใช้แนวทางการมีส่วนร่วมโดยการมีปฏิสัมพันธ์ (participatory facilitation) โดยเชิญชวนสมาชิกในชุมชน อาทิ เยาวชน ประชาชนชาวบ้าน ครู พระสงฆ์ วัดดนตรีพื้นบ้าน และผู้เฒ่าผู้แก่ ให้มีส่วนร่วมในการกำหนดเนื้อหา ทำนอง และการแสดงบทเพลง โดยจัดเวิร์กชอปภายในศูนย์วัฒนธรรมหมู่บ้าน กิจกรรม

ดังกล่าว ช่วยสร้างความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของและกระตุ้นให้คนรุ่นใหม่ตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่น แนวทางนี้สอดคล้องกับงานของ Howell, Higgins, & Bartleet (2017) ที่เสนอว่า การฝึกปฏิบัติดนตรีในชุมชน (Community Music Practice) ควรเน้นการมีส่วนร่วมของสมาชิกในรูปแบบการส่งเสริม (Facilitation) มากกว่าการสอนแบบบนลงล่าง โดยเปิดโอกาสให้ผู้คนเรียนรู้ผ่านการลงมือทำร่วมกัน อันจะนำไปสู่ความรู้สึกร่วมในชุมชนและการยอมรับซึ่งกันและกัน 3) การเผยแพร่และการสื่อสารผ่านช่องทางหลากหลาย เมื่อผลิตบทเพลงแล้ว ผู้วิจัยได้เผยแพร่บทเพลงผ่านหลายช่องทาง เช่น การแสดงสดในงานบุญ งานประเพณี งานกิจกรรมของชุมชน งานโรงเรียน และสื่อออนไลน์ ได้แก่ YouTube และ Facebook โดยมีการบันทึกเสียงในสตูดิโอที่ร่วมกับชุมชนและครูดนตรีในพื้นที่ ผลลัพธ์คือบทเพลงจำนวน 31 บทเพลง กลายเป็นเครื่องมือทางวัฒนธรรมที่เข้าถึงคนรุ่นใหม่ และเกิดความรู้สึกเชื่อมโยงกับชุมชนของตน การสื่อสารวัฒนธรรมในรูปแบบนี้ สอดคล้องกับแนวคิดของ Castañeda Gonzales (2022) ที่ชื่อว่า “การสื่อสารเชิงสัญลักษณ์” (symbolic communication) เช่น เพลงและพิธีกรรม มีบทบาทสำคัญในการสร้างความเข้าใจและส่งต่ออัตลักษณ์วัฒนธรรมอย่างลึกซึ้งในบริบทของชุมชนที่หลากหลาย กระบวนการพัฒนาการสื่อสารผ่านบทเพลงในครั้งนี้ จึงเป็นตัวอย่างของการใช้ศิลปะพื้นถิ่นเพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมอย่างมีส่วนร่วม สร้างความเข้าใจที่ลึกซึ้งในชุมชน และส่งเสริมให้บทเพลงกลายเป็นพาหนะของการอนุรักษ์วัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในยุคสมัยใหม่

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสร้างบทเพลงและพ็อนรำ เพื่อสร้างความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของและสืบทอดวัฒนธรรม

1.2 บทเพลงควรสะท้อนวิถีชีวิต ความเชื่อ และอัตลักษณ์ของตำบล เพื่อให้ถ่ายทอดเอกลักษณ์ท้องถิ่นได้อย่างแท้จริง

1.3 ควรบูรณาการบทเพลงกับประเพณีท้องถิ่น เช่น งานบุญ งานบวชสงกรานต์ และกิจกรรมโรงเรียน เพื่อให้การสืบสานวัฒนธรรมต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

2.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรกำหนดนโยบายอนุรักษ์และพัฒนาบทเพลงพื้นบ้านพร้อมจัดสรรงบประมาณสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง

2.2 ควรส่งเสริมการบันทึกและเผยแพร่บทเพลงในรูปแบบดิจิทัล เพื่อเพิ่มการเข้าถึงและรักษาวัฒนธรรมให้เหมาะสมกับยุคสมัย

2.3 กระทรวงวัฒนธรรมและหน่วยงานท้องถิ่นควรบรรจุบทเพลงพื้นบ้านในโครงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อเพิ่มมูลค่าให้ชุมชน

3. ข้อเสนอแนะการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์

3.1 ชุมชนสามารถใช้บทเพลงประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว อาหารพื้นเมือง และประเพณี เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว

3.2 โรงเรียนควรนำบทเพลงและฟ้อนรำเข้าเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตร เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่น

3.3 บทเพลงสามารถใช้ในงานเทศกาลและกิจกรรมประเพณี เพื่อสร้างความภูมิใจและความสามัคคีในชุมชน

4. ข้อเสนอแนะการทำวิจัยครั้งต่อไป

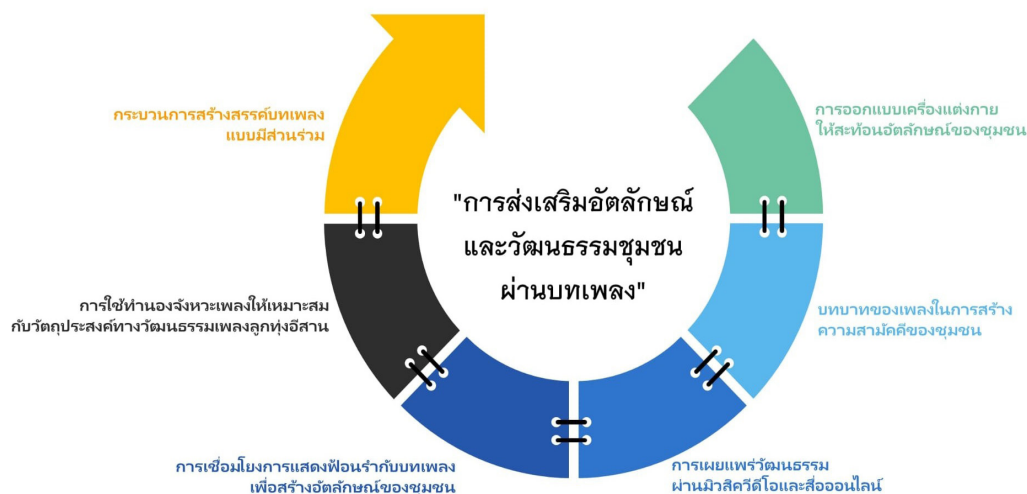
4.1 ควรศึกษาการสร้างบทเพลงในกลุ่มเยาวชน เพื่อนำเสนอการปรับตัวของวัฒนธรรมในมุมมองคนรุ่นใหม่

4.2 ควรศึกษาผลกระทบของบทเพลงต่อการพัฒนาชุมชนในมิติด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

4.3 ควรขยายการศึกษาไปยังชุมชนใกล้เคียง เพื่อเปรียบเทียบแนวทางพัฒนาบทเพลงและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

ผลสัมฤทธิ์จากการสังเคราะห์และวิเคราะห์องค์ความรู้ คือ การพัฒนารูปแบบการใช้บทเพลงเป็นสื่อกลางในการธำรงอัตลักษณ์ท้องถิ่น สะท้อนคุณค่าและภูมิปัญญาชุมชน พร้อมส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเยาวชนและคนในพื้นที่ในกระบวนการสร้างสรรค์ และสามารถเผยแพร่สู่วงกว้างผ่านสื่อดิจิทัลเพื่อสืบสานวัฒนธรรมในสังคมร่วมสมัย โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการให้ข้อมูล ทดลองใช้เพลง และการวิจัยร่วม ทำให้บทเพลงมีความหมายและสร้างความภาคภูมิใจ มีการเลือกใช้ทำนองที่เหมาะสม เช่น เพลงลูกทุ่ง หมอลำ ลำเต้ย ลำภูไท ฯลฯ ให้สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น บทเพลงยังผานการฟ้อนรำแบบดั้งเดิมเพื่อสร้างรูปธรรมทางวัฒนธรรม รวมถึงการออกแบบเครื่องแต่งกายที่สะท้อนอัตลักษณ์ เช่น ชุดพื้นเมืองผู้ไทย ซึ่งสามารถนำไปใช้ในเทศกาลต่างๆ นอกจากนี้ บทเพลงยังช่วยสร้างความสามัคคีในงานบุญและกิจกรรมชุมชน และสามารถเผยแพร่สู่วงกว้างผ่าน Facebook และ YouTube ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรม ดังนั้น งานวิจัยเกี่ยวกับการสร้างสรรค์บทเพลงเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์และวัฒนธรรมของตำบลโคกหินแฮ่ จึงได้สร้างองค์ความรู้ใหม่ที่มีความสำคัญในหลายมิติ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กขพรรณ สกุลพุทธพร. (2564). กระบวนการสร้างสรรค์สื่อเพลงเพื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษา เพลง 111 ปี เล่าขานตำนานเมืองเบตง. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา*, 8(2), 212-224. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JMND/article/view/250499/168331>
- กองคลัง อบต.โคกหินแฮ่. (2566). สถิติข้อมูลประชากรตำบลโคกหินแฮ่ ประจำปีเดือนกันยายน 2566. นครพนม: องค์การบริหารส่วนตำบลโคกหินแฮ่.
- ขวัญใจ บุญคุ้ม. (2559). *วิจัยลีลาและบทบาทหน้าที่ของเพลงลูกทุ่ง*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- ฐิตินันท์ บุญภาพ คอมมอน. (2555). เพลงและอัตลักษณ์วัฒนธรรมชุมชน: จรัส มโนเพ็ชร กับบทบาทของนักบรรเลงวัฒนธรรมดนตรีล้านนา. *วารสารนิเทศศาสตร์ธุรกิจบัณฑิต*, 6(2), 146-179. <https://ww2.dpu.ac.th/commarts/journal/upload/issue/NaVo1clWVo.pdf>
- นงเยาว์ อารุงพงษ์วัฒนา. (2541). *ศิลปะการฟ้อนผู้ไทย จังหวัดนครพนม*. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา.
- เปรมวิทย์ วิวัฒน์เศรษฐ์. (2561). อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ในพิธีกรรมแห่งชีวิตชาวไทลื้อจังหวัดพะเยา. *วารสารมหาวิทยาลัยพายัพ*, 28(2), 173-189.

- พจน์มัลย์ สมรรถบุตร. (2541). *การฟื้นฟูไทยในเรณูนคร*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภาวิณี แสนชนม์. (2557). การจัดการองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่ประชาคมอาเซียน กรณีศึกษาชนมจีนเรณูนคร บ้านเนินน้ำคำ ตำบลโคกหินแฮ่ อำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม. *วารสารวิจัยสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ*, 7(2), 52-63. https://so06.tci-thaijo.org/index.php/tla_research/issue/view/9117/527
- ภิญโญ ภูเทศ. (2558). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งพื้นบ้าน เพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดนครสวรรค์. *Life Sciences and Environment Journal*, 16(2), 211-219. <https://ph01.tci-thaijo.org/index.php/psru/article/view/56660>
- ยุพิน สมคำพื้. (2554). โครงการวิจัยภูมิปัญญาการผลิตข้าวปุ้นน้ำนัวของชาวภูไทเรณูนคร. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*, 3(5), 120-130. https://ph01.tci-thaijo.org/index.php/snru_journal/article/view/10009/9043
- วิภาณ เทชนัธธรรม. (2561). วรรณศิลป์ วาทยาศาสตร์ของชาวภูไท. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์*, 9(4), 68-83.
- วิภาดา เถาธรรมพิทักษ์. (2559). เพลง: วรรณกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว. *วารสารวิชาการนวัตกรรมสื่อสารสังคม*, 4(1), 62-72. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jcosci/article/view/93116/72942>
- วุฒิชัย สว่างแสง. (2564). ว่าด้วยสถานะของแถบในวัฒนธรรมอีสาน. *วารสารปรัชญาและศาสนา*, 6 (1), 82-110. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jprkku/article/view/249977/170286>
- สุนทร ศรีหาค้าง, จิรโชค วีระสย, รังสรรค์ สิงห์เลิศ และบุญสม ยอดมาลี. (2562). การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม: ภาษาและการแต่งกายของชาวภูไทเรณูนครในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย. *วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์*, 9(3), 705-715. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/phdssj/article/view/121223/159839>
- สุนทร ศรีหาค้าง. (2560). *การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม: ภาษาและการแต่งกายของชาวภูไทเรณูนครในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สุภัทธรศรี บุญประชุม, ณัฐพงศ์ เขียวศรี, คงฤทธิ รังษ์, สาวิณี โกพลรัตน์. (2564). การสื่อสารกับการสืบทอดอัตลักษณ์การฟื้นฟูไทยเรณูนคร อำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม. *วารสารศิลปวัฒนธรรมอีสาน*, 2(1), 13-29.

- Bernabé Villodre, M. del M. (2014). Cultural identity and using music in the intercultural educational process. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 132, 302-308. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2014.04.304>
- Castañeda Gonzales, K. L. (2022). Comunicación en el fortalecimiento de la identidad cultural: configuración de relaciones y significados. *Ciencia Latina*, 6(4), 2302-2321. https://doi.org/10.37811/cl_rcm.v6i4.2757
- Howell, G., Higgins, L., & Bartleet, B. -L. (2017). Community music practice: Intervention through facilitation. In R. Mantie & G. Dylan Smith (Eds.), *The Oxford Handbook of Music Making and Leisure* (pp. 601-618). New York: Oxford University Press.
- Merriam, A. P. (1964). *The Anthropology of Music*. Evanston, IL: Northwestern University Press.